

Wat doet de Gemeente Utrechtse Heuvelrug in de buitenruimte om de biodiversiteit te bevorderen?

Hieronder vindt u een overzicht met maatregelen die we binnen onze gemeente nemen om de biodiversiteit (= meer verschillende soorten planten en dieren) te bevorderen.

Meer en biodivers openbaar groen

Op verschillende plekken brengen we nieuwe openbaar groen aan. Biodiversiteit (= meer verschillende soorten planten en dieren) is bij deze 'groene omvorming' het uitgangspunt. Bij de invulling van het groen kijken we naar onder andere verschillende plantensoorten, hun oorsprong, verschillende bloeitijden, nectar gevende soorten en soorten met bladmassa. Zo creëren we een vochtiger en koelere ondergrond die bijdraagt aan een beter bodemleven.

Grotere mix van bomen en planten

Bij de aanplant van bomen en planten kiezen we zoveel mogelijk voor inheemse soorten (soorten die hier van nature voorkomen), maar soms is een uitheemse soort (die hier niet van nature voorkomt) een beter alternatief. Door klimaatverandering en bodem- en milieuomstandigheden kan een inheemse soort bijvoorbeeld minder geschikt zijn. Het leefklimaat voor bomen en planten binnen de bebouwde kom van de dorpen is bijvoorbeeld heel anders dan in hun natuurlijke omgeving. De inheemse beuk heeft het door de extreme droogte van afgelopen jaren steeds moeilijker terwijl andere, meer zuidelijke soorten, hier steeds meer voorkomen en soms beter tegen de extreme klimaatveranderingen (droogte en nattigheid) kunnen. Mede door de veranderende omstandigheden ontstaat een mix van inheemse en uitheemse soorten. Beeldkwaliteit en belevingswaarde, beheersbaarheid en de functie zijn ook uitgangspunten bij de te maken beplantingskeuzes. Inheemse bomen die gekweekt worden uit zaad leiden vaak tot misvormde bomen die slecht toepasbaar zijn langs wegen en fietspaden. We zien in de markt langzaam een biologisch geteeld aanbod ontstaan, maar dat is nog wel kostbaar.

Ecologisch maaien van bermen

Door beperkt en op de juiste tijdstippen te maaien, geven we meer en andere soorten bloemen en planten de mogelijkheid om in de bermen te groeien en bloeien. Stroken gras die niet veel worden gebruikt, maaien we maximaal twee keer per jaar. Dit zijn bijvoorbeeld stroken langs oevers, bloemenweides en randzones van bosplantsoenen. Dit doen we om de biodiversiteit te stimuleren. We noemen dit extensief maaien, of ecologisch beheer. Plekken die een functie hebben, zoals trapvelden en speelplekken, maaien we vaker (intensiever). Net als plekken waar het gras niet te hoog mag groeien omdat dit het zicht voor het verkeer zou belemmeren. We houden de invloed van ons maaibeheer op de

biodiversiteit goed in de gaten. Samen met de aannemers die het gras maaien kijken we hoe we dat verder

kunnen verbeteren. Naast extensief maaien, kiezen we ook voor gefaseerd maaien. Bij het maaien halen we niet alles weg, maar laten we een deel van de vegetatie staan. Dat is met name goed voor bijenvolken.

Maai Mei Niet: alle ruimte voor insecten

Gemeente Utrechtse Heuvelrug doet mee met het landelijke initiatief Maai Mei Niet. Door daar waar het kan in deze maand niet te maaien, geven we bloemen en planten de ruimte om te groeien en bloeien. Die vegetatie is goed voor allerlei insecten zoals de wilde bij.

Biodiverse gazons

Op diverse plekken binnen de gemeente hebben we gazons (grasvelden) omgevormd naar extensief beheer (= minder vaak maaien). We weten uit eigen onderzoek dat dit de biodiversiteit ten goede komt. Alleen grasvelden met een functie, zoals een trapveld, worden intensief gemaaid. Evenals gras dat laag moet blijven omdat het verkeer goed zicht moet houden. Sommige grasvlakken zijn te klein voor extensief beheer. Samen met de stichting GoedVolk bekijken we welke gazons in aanmerking komen voor extensief beheer.

Bollenlinten en insectenhôtels

In 2023 zijn er 600.000 bloembollen geplant in combinatie met bijgeplaatste insectenhôtels. In het vroege voorjaar stimuleert gemeente hiermee het insectenleven en faciliteert zij met een interessante leefomgeving (belevingswaarde).

Ontstenen en vergroenen

Vanuit meerdere doelstellingen, maar zeker ook om de biodiversiteit te kunnen vergroten, is de gemeente steeds meer aan het ontstenen en vergroenen. Zo zijn op veel plekken de klinkers in middengeleiders in de doorgaande wegen vervangen door een biodiverse beplanting. Versteende pleintjes zijn en worden, veelal samen met bewoners, vergroend. Goed voor de hittevermindering maar ook voor de biodiversiteit.

Minder blad opruimen

Op steeds meer plekken in het land wordt niet meer gesproken over 'bladafval' maar over 'bladgoud'. Iedere winter ruimen we blad om onze wegen en paden veilig en toegankelijk te houden voor onze inwoners. Deze zogeheten 'bladcampagne' blijven we doen. Ondanks dat we een hele groene gemeente zijn, gaan we wel steeds minder ruimen in het openbaar groen. Een strooisellaag van blad zorgt voor een grote meerwaarde voor de kleine fauna (dieren, insecten) in de winterperiode. Ook helpt deze bij het beheer van onze plantvakken. De laag dient niet alleen voor een natuurlijke bemesting, maar zorgt ook voor het remmen van de eerste onkruidgroei. Verder zorgt het blad voor een vochtiger ondergrond en draagt het bij aan de hittevermindering omdat de grond veel koeler blijft. Zo draagt het laten liggen van blad ook bij aan klimaatadaptatie.

Meer soorten bomen

Bij het aanplanten en onderhouden van de bomen in onze gemeente kiezen we steeds vaker voor een mix van boomsoorten. Als de omstandigheden (omgeving, bodem, milieu e.d.) het mogelijk maken, kiezen we voor inheemse soorten. Bij voorkeur meerdere soorten bomen in één straat. Op plekken waar al sinds jaar en dag één soort boom staat en de wens is om dat zo te houden (cultuurhistorische waarde), kan het wenselijk zijn dit zo te houden. In zo'n geval kiezen we dan voor een klimaatbestendige soort. Lanen van één soort bomen (monoculturen) passen we ook niet meer toe om massale uitval als gevolg van ziekte en/of droogte te voorkomen.

In bosstroken en -percelen laten we dood hout en/of snoeihout steeds vaker liggen. Het dode hout biedt een fantastische leefomgeving voor tal van insecten en het biedt bescherming aan kleine fauna. Ongewenste insecten zoals de eikenprocessierups bestrijden we op een natuurlijke manier, bijvoorbeeld door mezenkasten

op te hangen. Mezen eten eikenprocessierupsen. In 2023 zijn er in diverse bomenlanen 1000 mezenkasten opgehangen. We weten dat een groot deel van deze kasten bewoond waren door mezen.

Geen bestrijdingsmiddelen

Gemeente Utrechtse Heuvelrug gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen en/of schoonmaakmiddelen bij het onderhoud en beheer van groen. De gemeente zet flink in op de bestrijding van de japanse duizendknoop, een invasieve exoot (een plant die hier van nature niet voorkomt en inheemse planten verdringt en daarmee de biodiversiteit schaadt). Ter bestrijding verwijderen we elk jaar op besmette locaties (restanten van de) duizendknoop op een mechanische manier.

Beleid en samenwerking

Biodiversiteit is een belangrijk onderwerp in de beleidskaders zoals het groenstructuurplan, het bomenbeleid en het water & klimaatplan. In het landelijk gebied is het een van de aandachtspunten (bijvoorbeeld in het Utrechts Programma Landelijk Gebied, Integraal Ruimtelijk Perspectief, en gebiedsprocessen). Ook via het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en Stuurgroep Kromme Rijnlandschap werken we aan biodiversiteit (bijvoorbeeld Beedeals). We ondersteunen initiatieven zoals de groene groepen die werkzaamheden verrichten aan natuurelementen ter bevordering van de biodiversiteit. Voorbeelden zijn Tussen Heuvelrug en Wetering (Semenarieterrein), Sprengencommissie van de Welgelegenlaan (openhouden en verzorgen sprengen).

Kleine landschapselementen in landelijk gebied

We stimuleren de aanleg van kleine landschapselementen (sloten, hagen, poelen, bomenrijen, bosjes, e.d.) in het landelijk/agrarisch gebied. Het zijn plekken waar planten en dieren kunnen schuilen en waar ze zich langs kunnen verplaatsen. Ze vormen een belangrijke basis voor biodiversiteit. Ook dragen zulke elementen bij aan de belevingswaarde van het landschap. Het netwerk van landschapselementen noemen we groenblauwe dooradering van het landelijk gebied. We sturen als gemeente hierbij op een gezonde bodem en op voldoende en schoon water. Onze landschapscoördinatoren adviseren agrariërs als het gaat om de aanleg en beheer van o.a.

erfplantingen, hagen, huisboomgaarden, poelen, houtwallen en groene en biodiverse akkerranden. De Beedeals Krommerijnstreek, waar we als gemeente aan meedoen, helpen mee met het inzaaien van kruidenranden en overhoeken, omvorming van gras naar kruidenrijk gras, en aanleg van biodiverse hagen en singels.

Oever- en waterkanten

Waterkanten en oevers worden gefaseerd gemaaid. Bij het maaien halen we niet alles weg, maar laten we een deel van de vegetatie staan. Die planten zijn een toevluchtsoord en kweekkamer voor vissen en amfibieën. Door

wisselend te maaien stimuleren we ook bloemen en platen om zich te ontwikkelen. Daarbij letten we er wel op dat het water voldoende kan doorstromen. In de gedragscode 'Soortbescherming voor gemeente' uit 2020 is opgenomen dat 25% van het gewas in de vijvers en watergangen moet blijven staan.

Tegelwippen

Ook in gemeente Utrechtse Heuvelrug stimuleren we inwoners om hun eigen tuin groen en biodivers in te richten. Inwoners kunnen een 'Tegeltaxi' bestellen die de verwijderde tegels gratis op komt halen en afvoert. We wijzen inwoners ook op de plantlijsten van Heuvelrug Tuinen: een lijst met tips voor het om de tuin biodiverser en groener te maken.

Afkoppelcoaches

Onze 'afkoppelcoaches' stimuleren inwoners om de afvoer van het hemelwater af te koppelen. Regenwater gaat doorgaans via de regenpijp naar het riool. Door de regenpijp af te zagen komt het water in de tuin of in de regenton. Hierdoor wordt de ondergrond vochtiger, minder heet en neemt het bodemleven toe.

Tot slot

Inrichten versus beheren

Inrichten en beheren zijn termen die veel door elkaar gebruikt worden. Met inrichten wordt bedoeld: groen aanleggen, beheren is hoe we dat vervolgens in stand houden. Als we bij de inrichting rekening houden met biodiversiteit, dan stemmen we het beheer daaropaf. Een wegberm die bij de inrichting wordt ingezaaid met een bloemrijk kruidenmengsel, maaien we niet wekelijks want dan zouden de kruiden verdwijnen de alleen de grassen overblijven. In plantvakken met bodembedekkende vaste planten, bedoeld om de biodiversiteit en belevingswaarde bevorderen, verwijderen we het onkruid om overwoekering en verstikking te voorkomen.

Extensief beheer (minder maaien) en gefaseerd beheer (gedeeltelijk maaien) draagt bij aan de biodiversiteit. We trainen onze collega's en onze aannemers die voor ons maaien.

Onze openbare heeft vele functies: er zijn plekken voor mobiliteit, groen, parkeren, verblijven, afvalinzameling, spelen, ondergrondse infra (kabels & leidingen), fietsers, biodiversiteit, verkeersveiligheid, evenementen, horeca, klimaatadaptatie etc. De grote verscheidenheid aan functies in een beperkte openbare ruimte vraagt telkens om afweging van belangen. Een integrale kijk op de inrichting en beheer is daarom de enige manier om daar goed mee om te gaan.

Omslag

Gemeente Utrechtse Heuvelrug kende decennialang zeer beperkte budgetten voor de inrichting en het beheer van de groene openbare ruimte. Door bezuinigingen lag de nadruk op efficiëntie. Sinds 2023 hebben we een omslag gemaakt. We werken toe naar een grotere mix van beplantingen die de biodiversiteit versterkt. Op de plekken waar het openbaar groen meer ruimte krijgt, houden we rekening met de soortkeuze en toekomstbestendigheid van de beplanting. Binnen het uitvoeringsprogramma van de raadsbrede afspraken 2023-2026 is hiervoor meer geld vrijgemaakt. Daardoor kunnen we onze buitenruimte ook de komende jaren stap voor stap biodiverser, groener en klimaatadaptief maken.